

İslâm Medeniyeti

MECMUASI

ÜÇ AYLIK

Dînî, İlmî, Edebî
Araştırmalar Mecmuası
Cilt : IV, Sayı : 3
Haziran 1980 - Recept 1400

SAHİBİ

İSLÂM MEDENİYETİ VAKFI

Adına Başkan

Selçuk ERAYDIN

Yazı İşleri Müdürü

Dr. Câhid BALTACI

NEŞİR HEY'ETİ

Dr. Câhid BALTACI

Selçuk ERAYDIN

Dr. İsmail ERÜNSAL

Dr. Mehmed İBŞİRLİ

Av. Mevlüt UYSAL

Ömer Ziya BELVİRANLI

Hattat-Ressâm

Turan Sevgili

İdâre Yeri

Bozdoğan Kemeri Cemal Yener

Cad. Nr: 132 VEFA/IST

Haberleşme ve Hâvele

PK. 1315 Sirkeci/İSTANBUL

TURKEY

Fiyatı : 100 TL.

Abone Şartları

Yurt İçi : 450 TL.

Yurt Dışı : 900 TL.

Dizgi/Baskı

Dilek Matbaası. Tel : 26 63 78

İÇİNDEKİLER

İslâm Açısından Sarhoş Edici
İçkiler

Abdülaziz Bayındır 3

Nuruosmaniye Kütüphanesinde
Bulunan Bazı Kazasker Ruz-
namçeleri

Dr. İsmail Erünsal 19

Hadîs Çalışmaları Bibliyograf-
yası. (Kitaplar).

İ. Lütfi Çakan 33

Q

Mavud-i Kayserî

A. Turan Akbulut 61

Kitabiyat.

Dr. Cahid Baltacı. 81

Teşrifat-ı Kadime.

İçindekiler 92

Neşredilmeyen yazılar iste-
nildiğinde îade edilir. Mecmua-
nın ismi zikredilmeden iktibas
edilemez.

Nuruosmaniye Kütüphânesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri

Dr. İsmail Erünsal

Osmanlı Devletinin ilmiye teşkilâtı ve teşkilâtın işleyişini anlamak için en önemli kaynaklardan biri, son yıllara kadar ortaya çıkarılamayan **Kazasker Ruznamçeleri**dir. Bu sahada çalışan araştırmacılar nazari olarak **Kazasker Ruznamçelerinin** mahiyetinden bahsetmişlerse de, elde herhangi bir örneği olmadığı için, özellikle kadı'lık, kazaskerlik, müderrislik gibi müesseselerin nasıl ve ne şekilde işlediğini tam bir açıklıkla ve misallerle ortaya koyamamışlardır.

Dr. Cahid Baltacı'nın yaptığı araştırmalar neticesinde **Şer'iye Sicillerinde** kullanılmayan bazı dolaplarda Anadolu ve Rumeli kazaskerliğine ait ruznamçelerin varlığından haberdar olunmuş ve Dr. Baltacı bu eserlerin, tarihi ve kültürel önemini belirten bir girişle birlikte açıklamalı bir katalogunu da neşretmiştir. (1)

Dr. Baltacı'nın yayımladığı katalogda, kendisinin de belirttiği gibi, eksiklikler bulunmaktadır. Bazı yıllara ait mülâzemet listeleri, bazı senelerin de kadı ve müderris tayinleri yoktur. Ayrıca Anadolu kazaskerliğine ait ruznamçe'lerin daha az sayıda olduğu ve daha sonraki bir tarihten başladığı görülmektedir.

Nuruosmaniye Kütüphanesinin yazma koleksiyonlarının hangi kaynaklardan ve nasıl bir şekilde geliştiğini tesbit için Kütüphanenin kütük defterini incelerken müteferrik eserler başlığı altında bazı ruznamçelerin kaydedilmiş olduğunu gördüm. Kısa bir incelemeden sonra bunların Dr. Baltacı'nın yayımladığı listede eksik olan ruz-

(1) Cahid Baltacı, 'Kadı-asker Rûz-nâmçeleri'nin Tarihi ve Kültürel Önemi', *İslâm Medeniyeti*, IV, 1 (1979), sh. 55-100.

namçelerden bazıları olduğu anlaşıldı. Kütüphanelerde bulunması mu'tad olmayan bu çeşit defterlerin nasıl ve ne şekilde Nuruosmaniye koleksiyonlarına dahil edildiğini bulmak için yaptığım araştırmadan bir netice alamadım. Çünkü ne kütük defterinde ne de ruznamçelerin üzerinde bizi aydınlatacak bir kayıt veya mühür bulunmamaktadır. Ancak kütüphane yazmalarının çeşitli tarihlerde Evkaf Müfettişliğince yapılan sayımlarında bu eserlerin tesbit edilmemesi ve devr-i Hamidi kataloglarına da dahil edilmemiş olmaları, ruznamçelerin daha sonraki tarihlerde bir bağış sonucu kütüphaneye kazandırılmış olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Nuruosmaniye Kütüphanesinde 5193 mükerrer numarası ile kaydedilmiş 52 defter bulunmaktadır. Bunlardan büyük bir kısmı Anadolu, birkaçı da Rumeli kazaskerliğine aittir. Ruznamçe kayıtlarının çoğu kadılık tayinleriyle ilgilidir. Mutasarrıf ve müderris tayinlerine ait kayıtlar da bulunmaktadır. Ayrıca defterlerin çoğunda, ruznamçe bölümünden önce değişik konularda yapılmış bazı kayıtlara da rastlanır. Bu kayıtların arasında ilmiye teşkilâtının çeşitli cephelerini aydınlatacak ferman, hüküm ve buyrultular, devlet dairesleri arasında yapılan yazışmaların takip ettiği yolu aydınlatacak arz'lar, imparatorluğun ictimai ve iktisadi yapısı hakkında bilgi verecek şikâyetler vardır.

Bu makale'de ruznamçelerin muhtevası, ait olduğu yıllar, hangi kazaskere ait olduğu ve içindeki tayinlerin nev'i kısaca belirtilerek açıklanırken ehemmiyetli görülen kayıtlardan bazıları da verilmektedir.

5193/2 Çivi-zâde Mehmed Efendi Ruznamçesi (Rumeli Kazaskeri): Reb. I. 989-Zilhicce 989. 1b-28b. Kadı tayini. 29b-38b. Müderris tayini.

5193/3 Şeyhülislâm Mevlânâ eş-şehîr bi-Bostan-zâde hazretlerinin def'a-iula ve def'a-i saniyede olub âsitâne-i saadetde olan mülâzemet defteridir. Reb. I. 995-Cem. II. 997.

1b - 37a İlmiye teşkilâtı hakkında mühim bilgileri ihtiva ediyor. Medrese talebelerinin imtihanı ve mülâzemeteye tayinleri ve mülâzemetle ilgili kayıtlar vardır.

Mevlânâ Şemsüddin ibni'l-merhum Mevlânâ Ahmed b. Ahmed eş-şehîr bi-Taşköpri-zâde.

Mevlânâ-yı mezkûr efdali'l-fudalai'l-kirâm Mevlânâ Hoca Efendi hazretlerinin talebesinden olub hilye-i fazilet ile ârâste ve pirâye-i ehliyet birle pirâste her vechile şâyeste-i avâtıf-ı âliye-i hakaniye

dâ'ileri olduğundan ma'ada tesânif-i kesire sahib-i olub bakiyye-i se-
lef olan cediti merhum müşarün ileyh hürmetine mülâzım alınması
için inâyet ricâsına Mevlânâ-yı müşarün-ileyh hazretlerinin i'lâm
itdüğü pâye-i serir-i ma'delet-masire arz olundukda sadaka buyuru-
lub kaydolundu. Fi't-tarihi'l-mezbûr (Evâ'il-i Muharrem 997) Reb. I.
1001. 38b - 45b

Bir müderris öldüğü zaman talebelerinin teftiş edilerek sayımı
yapıldığına ve bir özre mebni sayılmayanların diğer müderrislerin
şahadetleriyle mülazemet defterine kaydedildiğine dair kayıtlar var.
Sonunda Kapudan Halil Paşa'nın bir arzı bulunmaktadır.

5193/4 Rumeli Kazaskeri Behram Efendi Ruznamçesi Receb 999-
Cem. I. 1000. 1b - 36a Kadı tayini 37a - 55a Müderris tayini.

5193/5 Baş kısmı eksik bir ruznamçe olup Cem. I. 1008 - Muhar-
rem 1010 tarihleri arasında yapılan kadı tayinlerini muhtevi.

5193/6 Rumeli Kazaskeri Nuh Efendi Ruznamçesi. Şaban 1045 -
Zilhicce 1046 2b - 20a Kadı tayini 21b - 22b Müderris tayini. 23b - 34a
Müderris tayini 1b. deki ferman'da medreselerde tatbik olunan niza-
mın kanun-ı kadime aykırı noktaları muhtevi olduğu belirtiliyor ve
bundan sonra müderrislerle medrese talebelerinin uyacakları niza-
mın esasları bildiriliyor. Bu hususu kontrole de İstanbul Kadısı Mev-
lânâ Ahmed me'mur ediliyor.

5193/7 Şeyh Muhammed el-Hüseynî eş-şehir bi-Kudsi-zâde Ruz-
namçesi Zilka'de 1064 - Şevval 1065. 1b - 20b Kadı tayini.

5193/8 Rumeli Kazaskeri Bostan-zâde Abdulkerim Mehmed
Efendi Ruznamçesi. Receb 1068 - Reb. I. 1069 1b - 40a Kadı tayini Sonu
eksik.

5193/9 Kazasker Abdurrahman Efendi Ruznamçesi. Cem. II.
1080 - Receb 1080 1b - 4b Kadı tayini.

5193/10 Anadolu Kazaskeri Mehmed Said Efendi Ruznamçesi
Reb. I. 1084 - Cem. II. 1085 1b - 25a Kadı tayini.

5193/11 Anadolu Kazaskeri Mustafa Efendi, el-Bursevî Ruznam-
çesi. Şaban 1085 - Cem. I. 1087. 1b - 31b Kadı tayini 32b - 38b Müderris
tayini.

sh. 1a.da: «İzzetlü ve Faziletlü Anadolu Kazaskeri Efendi Haz-
retleri,

Kudât-ı Anadoludan birkaç nefer kadı selefleri olan Mehmed
Said Efendiye şikâyet idüb kendüleri âsitânede mülâzemetde iken
asla mülâzemeti olmayanların hilâf-ı kanun ve muğayir-i hatt-ı hü-
mayun ayaklarına mansıb gönderüb mülâzemetde olup menâsıbın

müstahik olan fukaranın mağdur oldukların ilâm eylediler. Filhalkika ol makule hilaf-ı kanun menâsıb tevcih idüb ne vechile müstahik olanları sıfru'l-yed kalub ğadr olundukları vaki' ise tevcih eylediği ne asl menâsıbdur ve ne vechile fukarâ-yı kudâta ğadr olunmuşdur. Ahvâllerini mübeyyin defter idüb huzur-ı İzzete arz eylesesüz diyü.

Fi 4 Şaban 1085»

5193/12 Abdurrahim-zâde Mehmed Efendi Ruznamçesi. Şaban 1088 - Reb. II. 1090. 1b - 23b Kadı tayini.

5193/13 Kazasker Mehmed Efendi Ruznamçesi. Reb. II. 1090 - Cem. II. 1092

5193/14 Tezkireci Mehmed Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1094-

sh. 1a. Suret-i Fermân-ı âli: «Anadolu Kazaskeri İzzetlü Efendi Hazretleri, Sefer-i hümayun vaki' olduğça kudât efendilere merhameten mutasarrıf üzerinden menâsıb tevcih olunmak mu'tad olmağla sadır olan hatt-ı hümayun-ı sa'adet-makrun mucibince bu sefer-i hümayunda dahi mutasarrıf üzerinden tevcih-i menasiba me'zun ve murahhas olmışsızdur. Lakin rızâ-yı hümayun-ı pâdişâhiye muğayir mutasarrıf üzerinden gayrı bir kat dahi irdâf olunmayub ve mülâzemetde eski olanlara ve sahib-i haysiyet olan müstahikkine bir tarikle ğadr olunmamağa bezl-i dikkat ve ihtimam eyleyüb me'zun olduğunuz üzre ancak mutasarrıf üzerinden tevcih-i menâsıb eylesesiz. Fi 27 Şevval 1094»

5193/15 Anadolu Kazaskeri Mehmed Efendi Ruznamçesi Muharrem 1099 - Reb. II. 1099

5193/16 Anadolu Kazaskeri Seyyid Ali Efendi Ruznamçesi Cem. II. 1101 - Muharrem 1103. 1b - 34a Kadı tayini 35a - 39a Müderris tayini. Sondan eksiktir.

sh. 1a'da: «Anadolu Kazaskeri İzzetlü Faziletlü Efendi Hazretleri. Hâlâ mülâzemetde olan kudât efendiler rütbelerinde birer mansıba talib olduklarında kütüb-i fıkhiyye'den imtihan idüb haysiyet ve istihkakı zâhir ve nümâyan olanlara kanun-ı kadim üzre matlab ittihaz itdükleri mansıbı tevcih ve istihkakı zâhir olmayanlara cevab viresüz diyü. Fi 3 Şevval 1101.»

5193/17 Anadolu Kazaskeri Hoca-zâde Osman Efendi Ruznamçesi Muharrem 1103 - Muharrem 1104. 34 varak.

1'a'da: «Anadolu Kazaskeri İzzetli Faziletlü Efendi Hazretleri, Hala Van kadısı olan Efendi hazretleri icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyyede te-

kâsül idüb azli lâzım gelmekle mezbûrı azl idüb kaza-yı mezbûrda beyne'l-ahali icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye itmek üzere bir müteşerri ve mütedeyyin ve müstakim kadı nasb eylesin diyü. Fi 27 Muharrem 1103.»

1'b'de: «Devletlü Sa'adetlü Sultanum Hazretleri sağolsun, Karahisar-ı sahib fukaralarından olub haliya kadımız olan Abdulkadir Efendi dimekle maruf kimesne hilâf-ı şer'-i şerif hüccet akçesi namıyla otuzar ve kırkar gurusumuz alub külli gadr ve ta'addi itmekle mezbûr kazamızdan ref' olunub ta'addisi üzerimizden ref' olunmak babında fermân sultanum hazretlerininindir.»

Anadolu Kazaskeri İzzetlü Faziletlü Efendi Hazretleri, Kadı-yı mezbûrun şâkileri olmağla azl eylesün. Fi 9 Reb. II. 1103

5193/18 Anadolu Kazaskeri Fenari-zâde Ruznamçesi. Zilka'de 1105 Receb 1105.

1'a-b'de: Devletlü ve Sa'adetlü ve Merhametlü Sultanum Hazretleri Sağolsun, bu du'acınız Kenğırı sâkinlerinden olub hala kadımız olan kimesne hilâf-ı şer'-i şerif mütesellim ile müttefik olub kimümü-zün kendüden ve kimimizün etbâumuzdan kırk ve elliser gurus alub nice dürlü hilâf-ı şer'-i şerif hareket ve fukarâya kemâl-i mertebe rencidesi olmağla kazasker efendi hazretlerine minvâl-i muharrer üzre ahvâlümüz i'lâm olundukta ilm hâsıl idüb «kadı-yı mezbur ma'zûl olsun lâkin sultanum hazretlerine dahi ahvâlinizi i'lâm idün» diyü emirleri olsun diyü emirleri olmağla sultanum hazretlerinden tazaru' ve niyâz olunur ki li'llahi ve Resulihî kadı-yı mezkur ref' olunmak bâbında faziletlü Anadolu kazaskeri efendi hazretlerine hitaben fermân-ı şerif rica olunur. Emr ü fermân sultanum hazretlerininidür. Dâ'iküm el-fakir efendiler.»

Anadolu Kazaskeri İzzetlü ve Faziletlü Efendi Hazretleri:

«Mezburun ahvâlin görüb vukuu üzre i'lâm eylesüz buyruldu.» «İ'lâm olunduğu üzre kadı-yı mezbûru azl ve yerine ehl-i şer' ve müstakim kadı nasb eylesüz diyü buyruldu. Fi 14 Safer 1106»

5193/19 Ruznamçe-i Nakibü'l-Eşrâf es-Seyyid Fethullah Efendi Şaban 1109 - Şaban 1110 3b - 47a Kadı tayini, 47b - 52b Müderris tayini.

1'a'da : «Hâlâ Adana'nun ulemâ ve sulahâ ve eimme ve hutebâ ve a'yân u fukarâ ve reâyâ ve berâyânın arz ve mahzarları budur ki hâlâ Adana kadısı es-seyyid Arif Efendi vilâyetümüze gelüb kadı olalı ehl-i ırzları ırzların pâyimâl ve ehl-i ilm, fâzıl, dindar ulum-ı tâlibe itâle-i lisan ve tekfir idüb ve Hama ve Humusa iskânı fermân olan Türkman taifesi için sâdir olan fermân-ı padişâhiye itaat itmeyüb istihza

eyleyüb ben böyle fermanı çok gördüm diyü Türkman taifesinin iskânına mani' olub mezbûrlardan rüşvet ve bazı has-ı şâhi mezraaların kale timarıdır diyü bila sual hüccet virüb mal-ı pâdişâhinün noksanına bâis olub ve yalnız bir maddeden sekiz yüz gurus rüşvet alub mesâlih-i şeriyemüz vaki' oldukça beher hüccete yirmişer otuzar gurusumuz alub mürteşi olmağla âmme-i fukarâ mat ve mütehayyir kalub ba'de'l-yevm kadı-yı mezbûr üzerimizde kadı oldukça perâkende ve perişân olmamız mukarrerdür. Li'llahi ve li-Resulihî böyle mürteşi kadı üzerimizden ref' buyurub ve nâ-şer'i irtişâ ile bizlerden aldığı akçamuzı girüye istirdad için müekked fermân-ı âli ihsan buyurulmak bâbında der-i devlet-medâra arz olundu. Baki fermân sultanumundur.»

«Anadolu Kazaskeri İzzetlü ve Faziletlü Efendi Hazretleri, Kadı-yı merkurum azl olunub yerine müstakim kadı nasb ve beyne'l-ahâli icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye eylemek üzere gönderesin diyü.»

5193/20 Anadolu Kazaskeri Arif Efendi Ruznamçesi. Ramazan 1113 - Muharrem 1114.

1'a'da : «Devletlü, saadetlü Sultanum Hazretleri sağolsun. Bu dâ'ileri Uşak kadısı iken nehl-i beldeden bazı eşirrä daima kadıları olan kudât-ı dâ'ilerini şikâyet adet eyledüklerinde ahali-yi beldeden yedime mahzar mucibince civarlarında vaki' Kula ve İnegöl ve Eşme ve Gödos ve Simav ve Banaz ve Gököyük kadılarından mezburların su-i halin muhbir ve dâ'ilerinün hüsn-i halin müş'ir müteaddid arzlar vir-düklerinden kat'-ı nazar hala bu diyâr-ı celilü'l-itibarda ahali-yi beldeden nice sikat-ı sahihü'l-kelimât kimesnelerden dahi ahvâlüm istif-sar ve vaki'-i hali merhametlü sultanumun malum-ı devletleri olmak için saadetlü faziletlu Anadolu Kazaskeri Efendi hazretlerine hita-ben fermân-ı âlileri rica olunur. Baki fermân sultanumundur el-ab-du'd-d:î li-d-devleti'l-aliyye es-seyyid Ahmed el-kadı bi-medine-i Uşak sabıkan.»

Anadolu Kazaskeri İzzetlü Faziletlü Efendi Hazretleri: «yedinde olan arz ve mahzarlar manzurunuz olub i'lâm eyleyesüz.»

«Ma'ruz-ı dâ'ileridür ki sâhib-i arzuhalin yedinde olub hüsn-i sü-lûkunu nâtık mahzarın ve yedi kıta civarında vaki' kudâtın arzlari-nin mühürleri tatbik olduğundan kat'-ı nazar şâkileri ihtifâ idüb kendü ile mürâfaa'ya tecâsür itmedüklerinden kendünün hüsn-i hali zâhir olmuşdur. Hakkında merâhim-i aliyyeleri mebzul buyurulub rütbesinde bir mansıbın vakti hululunda tevcih olunmak bâbında fer-mân men lehü'l-emrindür. İ'lâmları mucibince vakti hululunda rüt-besine bir mansıb tevcih olunmak.»

1'a'da: «Devletlü, Saadetlü Sultanum Hazretleri sağolsun. Arzuhal-i fakir budur ki nevâhi-i Ala'iyye kazasında kadımız olan Seyyid Halil nam zalim beher karyemizden zulmen ve cebren yetmişer ve seksener güruşumuz alub zulm ve teaddisinin nihayeti olmadığı ahalî-yi kazamız mahzar-ı pür-taksir ile i'lâm itmeleri ile halimize merhameten kadı-yı mezburı azl ve ref' ve bir dindar ve müteşerri' kadı nasb buyrulmak bâbında merhamet ve inayetleri rica olunur. Baki fermân sultanum hazretlerininindir. Fukarâ-i nevâhi-i Alâ'iyye Ma'rûz-ı dâ'ileridür ki; «Gurre-i Şabandan zabt eylemek üzere nevâhi-i Alâ'iyye kadısı olan es-Seyyid Halil dâ'ileri kaza-yı mezburı onbeş gün zabt eylemeden eşirradan birkaç kimesneler hilâf-ı inhâ şikâyet idüb muntasıf-ı Şabanda, sadrazam-ı sabık gününde azl için kat'i fermân vârid olub zulm ve su-i sülûkî ma'lum olıcak kadar tasarruf itmeden şikâyet olunduğundan kat'-ı nazar şâkileri şerir ve şikâyetleri hilâf-ı vâki' olduğu ihbar olunmakla mümâileyh dâ'ilerine rütbesine Köyceğiz kazası altı ay müddet-i muayyene ile tevcih olunmak bâbında fermân men lehü'l-emr hazretlerininindir. İ'lâmları mucibince tevcih olunmak Fi 22 Şevval 1114»

2'a'da : «Sûret-i hatt-ı hümayun-ı şevket-makrûn Üstâd-ı kâmilim ve molla-yı bi-nazirim Feyzullah Efendi dâ'imize,

Ba'de's-selâm ve'd-dua Hak tebareke ve taalâ cenâbınızı civarumdan baid eylemeye âmin. Benüm üstadum Efendi her bar divân-ı hümayunumda kudât efendilerden şikâyet iderler. Bunların islah ve nizamları murad-ı hümayunumdur. Ba'de'l-yevm kanun-ı şer'-i mübîn düstûru'l-amel olub her mertebede kazalar şer'an müstahiklere virile. İlm ve istihkakı meçhul olanlara beyne'l-esrâf imtihan olmadukça mansıb virilmeye. Mansıbında zulm ve irtişâ ve taammüd-i cevri sabit ve zahir olub şikâyetle ma'zul olanlar kazadan mehcür olalar. Ba'de zaman tevbe ve salâhı zâhir olur ise müstakillen fermân sâdir olmadıkça mansıb tevcih olunmaya ve her mertebede istihkak-ı zâtî ve suret-i hasene madde-i rüçhan olub bu hususlarda müsavi oldukları suretde tulu-ı zamân ile tercih oluna diyü fermân-ı hümayunum sâdir olmuşdur. Kazasker efendilere bu minval üzre tenbih ve hilafından tahzir idesiz. Ve sâir nizâm umurlarının külliyât ve cüz'iyâtı re'yinize havâle olunmuşdur. Pek ihtimâm eylesiz ve's-selâm.

5193/21 Anadolu Kazaskeri Yahya Efendi Ruznamçesi Reb. II. 1115 - Receb 1115. 2b - 12b Kadı tayini 13b - 16a Müderris tayini.

1'b'de : «Devletlü, Saadetlü Sultanum Hazretleri sağolsun. Bu dâ'ileri sabıkan Ermenak kadısı olub ba'de'l-azl şirret ve tezvirat ile mü-

tearef birkaç eşirânın kaza-i mezburda hevâlarına tabi olmaduğumuzdan bu tarafta şeyhülislâm-ı sâbık Seyyid Feyzullah Efendiye müntesib olduklarından davamızı kazasker-i sâbık Abdullah Efendi huzurunda görülmek üzere havale olunub ol dahi müşarün ileyhin hizmetinde bulunmak üzere mezbur eşirrâları himayet ve siyanet ve ke-lam-ı duruğ-âmezlerine takviyet virüb bu fakiri eşedd-i nekebât-ı selase olan nefy-i beled ile ta'zîr ve cezire-i Limni'ye nefy ve bu fakirin ismini defter-i kazadan hakk itdürüb bu derdinde gâdr-ı külli olub lutf-ı Bâri'ye müterakkıb iken bi-emri'llah bizi mahzun ve mağdur eyleyenlerin ümmet-i Muhammed'in üzerlerinden tasallut ve tağallübleri ref' ve def' olub sultanumun zamân-ı saadetlerinde âmme-i âlem mesrûr ve cümle mecruhânın zahmına merhem irişmekle bu fakirin dahi ol zahmetle murur eyleyen üç sene mikdarı zaman-ı şiddet-inkisârına merhamet buyrulub merhum Hüseyin Paşa hazretleri zamanında nefy'den halas olmağla sultanum zaman-ı devletlerinde yerimiz ve tarihimiz tashih ve mülâzemeti izn-i şerifi müş'ir fermân-ı âli ih-sanı niyazıyla faziletlü, inâyetlü veliyyü'n-ni'âm Anadolu Kazaskeri Efendimiz hazretleri vaki'hali ilâm buyurmak üzere emr-i âlileri rica olunur. Fermân devletlü sultanumundur. el-abdu'd-dâ'i Süleyman İ'lâm ideler diyü.»

«Ma'ruz-ı dâ'iler oldur ki sâhib-i arzuhal kadı-yı mezburun ahvâli bi-ğaraz sikat-ı müsliminden istihbâr olundukda cem-i gâfir ve cemî-i kesir mezburun hüsn-i halin ihbâr itmegin mezbur mülâzemeti ve vaktinde mansıb olmağa fermân-ı âlileri ih-san olunmak mercudur. Fermân men-lehü'l-emründür. İ'lâmları mucibince amel oluna Fi 16 Cem. I. 1115»

5193/22 Ruznamçe-i imâm-ı sultanî Mehmed Efendi. Reb. I. 1118 - Cem. II. 1119. 1b - 62a Kadı tayini. 63b - 65b Müderris tayini. Sondan noksandır.

5193/23 Ruznamçe-i Halil Efendi der-def'a-i sâniye. Receb 1119-Şaban 1120. 4b - 46b Kadı tayini. 97b müderris tayini. Sondan noksandır.

5193/24 Kazasker-i Anadolu İsmail Efendi Hazretleri zaman-ı saadetlerinde olan ruznamçeleridir. Reb. I. 1123 - Muharrem 1124 21 varak.

1'a'da : «Ma'ruz-ı dâ'ileri budur ki Anadolu kuzatı dâ'ilerinin rütbe defterleri oniki rütbe üzere olub rütbenin birinden mazul olan fevkinde olan rütbeyeye olmak kanun-ı tarikleri olmağla sâbi'a rütbesinden mazul olanlar sâdisede olmak lazım gelür. Sâdisede ise menâsıbın ekseri mürûr-ı eyyâm ile mevâli-i izâma arpalık olub kudata verile-

cek mansıb kalil olduğundan nâşi beyinlerinde ziham iktiza itmekle beşer altışar sene-i kâmile müstemirren mülâzemetle muhtaç olmalarıyla fakr u fakaya mübtela oldukların cemi'-i eşrâf-ı kudât duacıları divanda haber virüb hallerine merhameten sâbia mansıblarından Geyve ve Akhisar Geyve ve (?) kazaları sâdise rütbesinden itibar olunmayub ancak bade'l-yevm bu üç mansıba sâbi'adan olanlarda muteber ve bu tarihle ahvallerine nizam virilmek babında fermân-ı âli buyrulmak ricasında oldukları i'lâm olunur. Baki fermân men le-hü'l-emründür. İ'lâmları mucibince amel oluna.»

5193/25 Anadolu Kazaskeri Seyyid Mehmed efendi Ruznamçesi Zilhicce 1123 - Reb. I. 1125. 1b - 41a Kadı tayini. 41b - 42b Müderris tayini. Son iki yaprağında kadılardan şikayetler ve tayin ricaları bulunmaktadır.

5193/26 Anadolu Kazaskeri Abdullah Efendi Ruznamçesi Reb. II. 1128 - Reb. II. 1129 3b - 37b Kadı tayini 38b - 39b Müderris tayini.

2'a'da : «A'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirin... Anadolu Kazaskeri Mevlânâ Abdullah Efendi-dame'llahu taala fezâilehu-tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malum ola ki Rumeli ve Anadolu ve Mısır kalemelerinde vakıa kazalara mutasarrıf olan kudat tayifesi mazul olduklarında atabe-i aliyye'ye mülâzemetleri âsitâne-i saadete geldükleri tarihten itibar olunmayub ba'de'l-yevm mazul oldukları tarihten itibar olunub ve mülâziminden bir kimesneye ibtidaen taklid-i kaza olunmak lazım gelüb lede'l-ımtihan istihkakı zahir oldukda kazaskerler şeyhülislama arz, anlar dahi arzlarına işaret itdüklerinde işaretleri mucibince fermân-ı cihân-muta' sâdır olmadukça tevcih olunmayub fi-mâ-bâ'd bu şurût düstûru'l-amel olub kazasker ruznamçelerine kayd ve vech-i meşruh üzre amel ve hareket olunmak üzre emr-i şerifim virilmek babında a'lemi'l-ulemâi'l-mütebahhirin efda-lu'l-fudalâi'l-müteverri'in bi'l-fiil şeyhülislam ve müfti'l-enâm olan Mevlânâ Abdurrahim-dame'llahu taala fezâilehu -işaret itmeleriyle Mevlânâ-yı müşarün-ileyhin işaretleri mucibince sen ki Mevlânâ-yı müşarün ileyhsin fi-mâ-bâ'd bu şurût ve nizam düstûru'l-amel tutulmak üzere Anadolu Ruznamçesine kayd ve hilafından ihtiraz eylemek bâbında fermân-ı âli-şânım sâdır olmuşdur. Fi evâhiri şehri Reb. I. 1128»

5193/27 Anadolu Kazaskeri Kevakibi-zâde Veliiüddin Efendi Ruznamçesi Cem. I. 1130 - Cem. I. 1131 4b - 58a Kadı tayini. 59bb - 61b Müderris tayini.

1'a'da : «Devletlü, merhametlü Sultanum hazretleri sağolsun, Bu dâ'ileri ihtiyar ve alil olub elli senede nâil olduğum bundan akdem

Kastomonu kazasına mutasarrıf iken Şehsüvarzâde Osman Paşa'nın kaza-i mezburda zulm ve taaddisin şer'an def' murad eyledüğümde hilâf-ı inhâ ilâm idüb yedi ayım kasr ve azl idüb bu dâ'ilerine ğadr-i külli eylemişdür. Li'llahi ve li-Resulihi halüme merhamet idüb hala sadr-ı Anadolu Efendi Efendi hazretlerine tafahhus ve huzur-ı âliye ilâm ve mülâzemet buyrulması bâbında fermân-ı âlileri rica olunur. Emr ü fermân sultanum hazretlerininündür. ed-dâ'i el-fakir Ahmed, el-kadı bi-medine-i Kastomonu sâbıkan.

Sadr-ı Anadolu İzzetlü Faziletlü Efendi hazretleri Kadı-yı mezburun ahvâlini vukuu üzre ilâm eyleyeler diyü.

Sâhib-i arz Ahmed Efendi dâ'ilerinin ahvâli teftiş ve tafahhus olundukda husus-ı mezburda cürmü olmayub her vech ile zatında müstakimü'l-ahvâl dâ'ileri olduĝu ihbâr olunmaĝla mezbur dâ'ilerinin mu'tâd-ı kadim üzre infisali afv olunduĝu günden itibar olunmak bâbında fermân-ı âlileri rica olunur. Baki fermân men lehü'l-emründür. Fi evâ'ili Ramazani'l-mübarek. 1130. İlâmı mucibince afv ve mülâzemte kayd olunmak Fi 5 Ramazan 1130».

5193/28 Ruznamçe-i Hazret-i Ömer Efendi, Reisü'l-Etibbâi's-Sultani, Kazasker-i Anadolu. Cem. II. 1131 - Reb. II. 1132. 4b - 38a Kadı tayini. 39b - 41a Müderris tayini. 3b - 4a'da mülâzemet sisteminin düzeltilmesi ve kadıların tayinlerine dair iki fermân vardır.

5193/29 Ruznamçe-i Seyyid Abdullah Efendi, Paşmakçı-zâde, Anadolu Kazaskeri. Cem. I. 1132 - Reb. II. 1133 32v.

1'b'de : «Maruz-ı dâ'i-i devletleridür ki; Kudat fukarâsının menâsıbı rütbelerinde sâmine rütbesi ziyade dik olub Çerkeş ve Samakov ve Ermenak kazalarının sâmine rütbesine tahammülü olmaĝla sâmine itibar olunmak bâbında fermân-ı âlileri rica olunur. Fi 13 Şaban 1132.»

5193/30 Anadolu Kazaskeri Tosyevî Mustafa Efendi Ruznamçesi. Receb 1135 - Şevval 1135. 5b - 22a Kadı tayini. 23b - 25a Müderris tayini.

2'a'da : «İzzetlü Faziletlü Anadolu Kazaskeri Efendi hazretleri, Kastomonu sancaĝında sevâhil-i Bahr-ı Siyahda vaki' kazalardan İnebolu kazasının ber-mucib-i defter-i hakanî mal-ı maktuu livâ-yı mezbur mütesellimi tarafından talep olundukda Kastomonu kadısı Hasan efendi ve Küre-i Nuhas naibi Seyyid Mehmed tama'-ı hamplarından nâşi birbirleriyle yek-dil ve yek-cihet olub reâyayı «siz maktuu virmezsüz» diyü defter-i hakanîye muĝayir kelimât-ı fitne-engizleriyle tahrik ve tecemmü' itdürüb mütesellimin üzerine hücum itdürmele-

riyle bu halde sayir kazalara dahi sirayet ve ihtilal-i nizam-ı mem-
leket ile mal-ı mirinin tatiline bâ'is ve bâdi olmalarıyla işisi dahi azl
ve yerlerine müstakim ve dindar ve müteşerri' ve perhîzkâr kimes-
neler nasb ve tayin olunmak bâbında hatt-ı hümayun-ı şevket-mak-
run sâdır olmağla ber-mucib-i hatt-ı şerif-i şevket-redif kadı-yı mez-
buri azl ve yerine muvakkiti her kim ise nasb ve üzerine lazım ol-
mayan umûra tasaddi itmeyüb ber-vech-i hakkaniyet icrâ-yı ah-
kâm-ı şer'iyeye eylemek üzere tenbih ve te'kid ve naib-i merkurum dahi
her kimin naibi ise azl ve yerine mütedeyyin ve müteşerri' kimesne
nasb eylemek üzere tavsiye ve tefhim eylesiz diyü. Fi 18 Şaban
1135.»

5193/31 Anadolu Kazaskeri Yahya-zâde Ahmed Efendi Ruznam-
çesi. Zilka'de 1135 - Ramazan 1136. 6b - 31a Kadı tayini. 32b - 34b Mü-
derris tayini. 1a - 5a Fermân, tayin ve şikayet.

5193/32 Anadolu Kazaskeri Çivi-zâde Ataullah Efendi Ruznam-
çesi. Zilka'de 1136 - Ramazan 1137. 1b - 39b Kadı tayini. 40b - 42b
Müderris tayini.

2b'de : Kassamlık görevi yapan kadı ve naiblerin alacakları har-
cın mikdarına dair bir ferman ve 3a - 5b'de şikayet, azil ve tayin ta-
lebleri bulunmaktadır.

5193/33 Anadolu Kazaskeri Şaban Efendi Ruznamçesi. Şevval
11639 - Cem. II. 1140. 4b - 35b Kadı tayini. 38b - 42b Müderris tayini.

2'a'da : Dürri Mehmed'in teslimen verdiği mansıbların ilgâsı için
Anadolu Kazaskerine gönderilen hatt-ı hümayun ve Kazaskerin ce-
vabıyla bu şekilde verilen mansıbların listesi bulunmaktadır.

5193/34 Anadolu Kazaskeri Zülali Hasan Efendi Ruznamçesi.
Reb. II. 1143 - Cem. I. 1143. 3b - 11a Kadı tayini. 12b Müderris tayini
1b - 2a'da notlar var.

5193/35 Anadolu Kazaskeri Zeynelabidin Efendi Ruznamçesi.
Reb. II. 1145 - Reb. I. 1146. 8b - 56a Kadı tayini. 56b - 59a Müderris ta-
yini.

1b'de : «Maruz-ı devâm-cûy-ı devlet-i aliyyeleri oldur ki; Mu-
kaddema gerek Rumeli ve gerek Anadolu kudatı mansıbdan mazul
olduklarında Kazasker efendilerde «âsitâne defteri» dirler bir defter
var idi. Mazul kadıları ol deftere kayd iderler idi. Bu fakir-i hakir
dâ'ilerinin dahi zaman-ı saadetlerinde bu vech üzere hareket olunmuş
idi. Şeyhülislam-ı esbak Abdullah Efendi Anadolu Kazaskeri iken Şe-
hid Ali Paşa zamanında «âsitâne defteri'ne hacet yokdur» diyü celb-i
nef' kasdıyla âsitâne defterini kaldırıp mülâzemeti ilğa ve yalnız in-
fisal ile amel itmeleriyle kudât fukarâsına ziyade gâdr olduğundan

maada umûr-ı kudâtın ihtilaline bâ'is ve beynlerine ecnebi duhulüne sebep olmanın fi-mâ-ba'd ke'l-evvel kanun-ı kadim üzre amel ve âsi-tâne defterine mu'tad üzre müracaat olunub hilafından ihtiraz olunmak bâbında fermân-ı hümâyun suduru kudât fukarâsının nizamına evfak ve evlâ idüğü der-i devlet-i şevket-masirlerine i'lâm olundu. Ol bâbda emr ü fermân men lehül-emr ve'lihsan hazretlerindir. ed-dâ'i Ahmed»

5a'da : «Suret-i Hatt-ı hümâyun-ı şevket-makrun Sen ki vezir-i azam ve vekil-i mutlakımsın. Memâlik-i mahrusemde icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye'ye memur kudâtın niceleri birer yere müntesib olmak hasebiyle kendüleri gitmeyüb yerlerine naibler göndermeleriyle tayin eyledikleri naibler dahi asaleten kadı olmadıklarından nâşi kendülerinde azl havfi yahud cürmüne göre ismi ceride-i kazadan hakk olmağ fikri olmamağla fukarâ ve zuafâ'ya hilaf-ı şer'-i şerif envâ'güne zulm ve ta'addi eyledükleri reside-i sem'-i hümâyunum olmağla bu hususu Efendi dâ'imizle haberleşüb kendüye mütereddid olanlardan ve sudura müteallik olanlardan ikişer nefer ve İstanbul Kadısı ve mazullere müntesib birer neferden maadası bi'n-nefs icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye için mansıblarına kendüleri gidüb zinhar zinhar yerlerine naib göndermemek ve bundan sonra dahi ber-vech-i muharrer kendüleri gitmeyenlerin mansıbları bila-tavakkuf âhire verilmek üzre kazaskerlerine gereği gibi tenbih ve te'kid idüb muğayir hareket idenlerin mansıbları ref' ve mütedeyyin ve müteşerri' kadılara virilüb hilafına bir vechile cevaz gösterilmeye.»

5193/36 Anadolu Kazaskeri Piri-zâde Mehmed Efendi Ruznamçesi. Cem. I. 1146 - Reb. I. 1147. 10b - 57b Kadı tayini. 58b - 59b Müderris tayini. 2b - 4a'da kaza'dan infisalleri yeniden düzenleyen bir hatt-ı hümâyun bulunmaktadır.

5193/37 Mehmed Raşid Efendi Ruznamçesi. Reb. II. 1147 - Safer 1148. 1a - 41a Kadı tayini. 42b Müderris tayini. Baş kısmı noksan.

5193/38 Anadolu Kazaskeri Paşa-zâde İbrahim Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1148 - Muharrem 1149. 53 varak.

5193/39 Anadolu Kazaskeri Arab-zâde Abdurrahman Efendi Ruznamçesi. Şevval 1150 - Zilka'de 1151. 61 varak.

5193/40 Anadolu Kazaskeri Damad-zâde Feyzullah Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1152 - Zilhicce 1152. 37 varak.

5193/41 Anadolu Kazaskeri. Bolevi-zâde Mehmed Emin Efendi Ruznamçesi. Şaban 1155 - Receb 1156. 52 varak.

5193/42 Anadolu Kazaskeri Hoca-zâde es-Seyyid Abdullah Efendi. Ruznamçesi. Şaban 1156 - Şevval 1157. 52 varak.

5193/43 Anadolu Kazaskeri Kırımı Mehmed Efendi Ruznamçesi. Zilkade 1157 - Şevval 1158. 41 varak.

1a'da : Ürgüb'ün değil de, İbrahim Paşa'nın adını Nevşehir olarak değiştirdiği mahallin merkez olması, ve kadı, nakibü'l-eşraf ve yeniçeri serdarının Nevşehirde ikamet etmesine dair bir ferman vardır.

5193/44 Anadolu Kazaskeri Murtaza b. Feyzullah Efendi Ruznamçesi. Reb. I. 1161 - Zilka'de 1161. 26 varak.

5193/45 Anadolu Kazaskeri Lutfullah Efendi Ruznamçesi. Zilkade'de 1166 - Receb 1167. 51 varak.

5193/46 Anadolu Kazaskeri Şeyh Mehmed Said Efendi Ruznamçesi. Şevval 1168 - Receb 1169. 50 varak.

5193/47 Anadolu Kazaskeri Osman Efendi Ruznamçesi. Zilka'de 1172 - Şevval 1173. 45 varak.

5193/48 Anadolu Kazaskeri Nafiz Feyzullah Efendi Ruznamçesi. Safer 1177 - Muharrem 1178. 46 varak.

5193/49 Anadolu Kazaskeri Şerif-zâde es-Seyyid Mehmed Efendi. Ruznamçesi. Reb. II. 1180 - Muharrem 1181. 50 varak.

5193/50 Defter-i istimrâr-ı kudât-ı kirâm. Cem. I. 1188 - Şevval 1205. Değişik tarzda tutulmuş bir defterdir.

5193/52 Anadolu Kazaskeri Piri-zâde hafidi Yahya Bey Ruznamçesi. Muharrem 1234 - Şevval 1234.